

וטעם הדבר, לפי שכתוב והזה על המזבח שבע פעמים ואין להוסיף על שבע ולכך מערבים (עפ"י תוס' ישנים יומא מה: שפת אמת).

'אחרים אומרים הקדים מולים לערלים כשר... וקיימא לן דבחצי מתיר פליגי'. ואם תאמר הלא אף לחכמים מחשבת פיגול בחצי מתיר פוסלת את הקרבן, ומדוע כאן כשר? – יש לומר כיון שטעמם משום גזירה (יד): הלכך אין לגזור כאן סימן אחד אטו שני סימנים, (תוס' זבחים מא:), כי חצי שחיטה ניכרת ולא יבואו להחליפה בשחיטה שלמה, שלא כבונך שגזרו אטו בונך חברו (עפ"י חדושים ובאורים יב. ע"ש).

דף יז

'אין הקטרה מפגלת הקטרה' – ואפילו לפי דעת חכמים (בראש הפרק) שהקומץ על מנת להקטיר הלבונה חוץ לזמנו – פיגול, שונה שם שיש שייכות ללבונה עם הקמיצה, שהרי אין להקטירה קודם הקמיצה (עתוס' לעיל יד. ד"ה והלבונה), אבל הקטרת הקומץ אינה שייכת להקטרת הלבונה הלכך אינה מפגלתה (עפ"י רעק"א; חזון איש כב, יא).

'אמר ליה אביי עני מרי, משמיה דרב? – אמר ליה: אין. איתמר נמי, אמר רב חסדא אמר רב: אין הקטרה מפגלת הקטרה' – ומדוע לא אמר רב מנשיא בר גדא מאמר זה בשם אמרו [שאע"פ שלא שמע ממנו בעצמו רק דרך רב חסדא, היה לו לומר 'משום רב' שהוא מקור המאמר ע' נזיר נו.]. – אפשר שרב לא אמר אלא 'אין הקטרה מפגלת הקטרה' [כמו שאמר רב חסדא בשמו], ורב חסדא הוסיף מעצמו לבאר שרב אמרה אפילו לדעת ר' מאיר. וטעמו, כי סברת חריפי דפומבדיתא מסתברת, שכשחישב על הלבונה אין זה 'חצי מתיר' – אלא ודאי טעמו של רב הוא משום שהלבונה אינה מותרת על ידי הקומץ ולכך אין כאן מחשבת פיגול, וממילא מובן שגם ר' מאיר מודה בזה (שפת אמת).

'הא מילתא אבל ע לי רבי חנינא ותקילא לי ככוליה תלמודאי' – כלומר חביבה עלי (רש"י). ברמז הקרוב לפשט: בליעת דברי תורה באדם עד שנעשים עצם מעצמיו ובשר מבשרו, לא ימוש ממנו – תלויה במדת שקיקתו ושמחת לבו בדברי תורה; ככל שחביבים עליו ביותר וערבים לחכו – יבואו כמים בקרבו וכשמנון בעצמותיו (וכמו שכתב בהקדמת ספר אגלי טל. וע' גם 'דרש משה' סוף תצא). ועל דרך זו פרש הרה"ק רש"ש מאמשינוב זצ"ל (אמרות טהורות ח"ג עמ' סא) את הכתוב (בתהלים קיט, טז): בחקתיך אשתעשע – לא אשכח דבריך; השעשוע והשמחה בלימוד הגם סגולה לזכרון.

'הקטיר קומץ להקטיר לבונה (ולבונה) לאכול שירים למחר – פגול... לעולם קסבר אין הקטרה מפגלת הקטרה ואין מפגלין בחצי מתיר, ושאני הכא דפשטא ליה מחשבה בכולה מנחה'. רש"י מפרש שחשב בשעת הקטרת הקומץ על שני הדברים; להקטיר לבונה וגם לאכול השירים חוץ לזמנם. והרמב"ם (פסוה"מ טז, ח) מפרש שחשב בהקטרת קומץ להקטיר לבונה למחר, ובשעת הקטרת הלבונה חשב לאכול שירים למחר. [כפי הנראה גרס את המלה שבסוגריים – 'ולבונה לאכול שירים', כלומר שבהקטרת הלבונה חישב כן (מפרשים)].

והסברות טעונות באור, מדוע יפגל בכך הלא כל מחשבה לעצמה אינה מפגלת.

ולולא פרושי הראשונים ז"ל היה נראה לפרש שחשב בשעת הקטרת הקומץ, להקטיר לבונה במחשבת אכילת שירים למחר [וכעין 'מחשבין מעבודה לעבודה' במחשבת שלא לשמה; כגון שחשב בשחיטה לזרוק הדם שלא לשמה], ואפילו אם נאמר שהמחשבה הזאת לעצמה אינה מפגלת, מכל מקום אם באמת חשב אחר כך בשעת הקטרת הלבונה – מועילה מחשבתו הראשונה לחול פיגול בכל המתיר. ובוהו מדיוק הלשון 'להקטיר לבונה לאכול שירים למחר' ולא הוזכר 'למחר' גבי לבונה (שפת אמת). נראה שהראשונים מאנו בכך, כי אם חושב עתה לחשוב אחר כך לאכול שירים למחר, הלא עתה כבר דעתו לאכול השירים למחר, וממילא פיגול. שנראה שאין צריך לחשוב להחל דין 'פיגול', אלא בכך שדעתו לאכול למחר – פיגול. וע' בכעין זה במובא בנבחים ט:

ובבאור שיטת הראשונים; כיצד מצטרפות שתי המחשבות לפגל, הלא מה שחשב בקומץ על הלבונה לאו כלום הוא, שאין הקטרה מפגלת הקטרה, ואם כן הסר מחשבה זו ואין כאן פיגול – כתב בחזון איש (כב, טו) שאפשר שדין פיגול אינו נמשך מחמת פסול העבודה אלא נתחדש שעבודה שנעשית במחשבת חוץ לזמנו הריהי קובעת את הקרבן בפסול [כשם שעבודה במחשבה טובה קובעתו בהכשר. והרי צריך שייקרב המתיר כמצוותו, כלומר שיחול בו דין הרצאה – 'הרצאת פסול'. וכן מצינו לר' יוסי שאותה החלה ואותו הסדר שחישב עליו – הם בלבד פיגול]. ואם כן, מה שאין הקטרה מפגלת הקטרה הוא משום שהלבונה שחישב עליה אינה נקבעת בפסול, והגם שהקומץ נפגל, הלבונה אינה נפגלת כיון שאין הקומץ 'מתיר' שלה [שלא כדיון מחשב על השירים בשעת הקומץ]. יוצא אפוא שאם חשב בהקטרת הקומץ על הלבונה ובלבונה על השירים – פיגול, שהרי נתקלקל כל המתיר ונקבע הקרבן ב'פיגול'. וע"ש שנטה לומר דלמאן דאמר אין הקטרה מפגלת הקטרה – אף פסול אין בו [וראיה לכך, מהשוואת הגמרא לכבשים, ושם הלא שניהם כשרים]. ואולם יש שדייקו מלשון הרמב"ם שפסול. ע' קרן אורה וליקוטי הלכות.

פרק שלישי – 'הקומץ' רבה

(ע"ב) 'דלא שנא כי מחשב בלשון אכילה למזבח ול"ש כי מחשב בלשון הקטרה למזבח' – גם אם ננקוט (כדברי כמה מהראשונים) שפיגול חל במחשבה ואין צריך דיבור פה, יש לומר שיש חילוק במחשבת האדם בלבד, באלו מושגים חשב. ולא מיבעי אם צריך לצייר התיבות במחשבתו, אלא אפילו אם די בציוור הענין (ע' קהלות יעקב ריש זבחים) ונאמר שבזה אין לחלק בין הלשונות, י"ל שאמנם די במחשבה כזו לפגל, אך כאשר הוציא המלים בפה או אף במחשבת הלב, אזלינן בתר המלים (ע"ע במובא לעיל ג).

תנא קמא סבר בהנך פליגי. להניח – דברי הכל כשר'. בפשטות נראה לפרש שלפי תנא קמא אין מחשבת הינוח מפגלת כל עיקר, בין אם חשב על מקצת הדם בין על כולו [וכן היא דעת התנא החולק על רבי יהודה – בנבחים לו]. ואולם מדברי רש"י משמע שגם לתנא קמא מחשבת הינוח פוסלת אלא שאינו גוזר מקצת דם אטו כל הדם. וצריך באור מדוע הוצרך לומר כן, ולפירושו נחלקו תנא קמא ורבי יהודה בסברות הפוכות; לת"ק ב'להניח מקצת דמו' הכל מודים שאין לגזור. ולר' יהודה להפך, הכל מודים לגזור (עפ"י קרן אורה).